STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06503

EPIGRAMATISH

Yitshak Goldkorn

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

I. GOLDKORN

EPIGRAMATISH

(EPIGRAMS)

MONTREAL 1954

CITY PRINTING CO.

י. גאָלדקאָרן

עפּיגראַמאַטיש

ארויסגעגעבן פון א גרופּע פריינט

מאנטרעאל 1954

טיפן-אַלבום

ווערטער שלאַבריקע, אַנעמישע,
לעבן־אויף אין שאַרפע זיך־עססענצן:
פון זילבן־זיווג כעמישן —
געבורט פון וויטאַלע סענטענצן.

אויף א סוחר

א געשטאלט — א נאטירלעכער ראבאט,
מיט א מח —א קאטאלאג פון סחורות, פרייזן;
ס'באפעלט אים זיין טיראן, דער באנקנאט,
אין ציפערן זיך אויפצולייזן.
א מענטש, וואס קען אזוי פיל רעכענען, ציילן,
זאל נישט איבעררעכענען, אז ר'איילט צו די „פיר איילן"!
— יעדער זוכט זיין לייזונג, זיך דערלייזן —
ער געפינט זי אין געלט — ל י י ז ן.

אויף א "טרעמפ"

פון דער גייענדיקער רואינע ווייעט לעגענדע מאיעסטעטיש,
ווי א זון־בליק, וואס גאלדיקט פון וואלקן־סמאטעס ארוים.
(אפנים — צויטן, עלנט און שמוץ קענען אויך ווירקן עסטעטיש!)
א מענטש, וואס פארשטעקט די וועלט אין א טאש — איז גרויס.
— פארבייגייער, גרוס מיט יראת הכבוד דעם מאן מיטן אדל־טיטל;
אבער ווען דו פארשטייסט דאס — האסטו, מן הסתם, נישט קיין היטל.

סאַלאָן־מענטשן

זיי זענען אייביק שקלאַפן פון די מאָדע־געצן,
באַפּאַנצערט מיט כּללים פון „גוטן באַנעמען"
און מאַסקירט מיט פאַרשטײפטע מאַנירן, געזעצן —
אַפּנים — זיי מוזן מיט וואָרן תּוך זיך שעמען;
— יעדער האָט זיין אידעאַל, אַ גאָט, צו וועמען ער בעט —
זיי האָבן די מיניאַטור־עטיק — די עטיקעט.

קאַרל און קאַרליק

זיין פאָרגייער, דער גרויסער קאַרל האָט געשריבן דאָס „קאַפּיטאַל",
ער, קאַרליק, מאַכט אים, מיט זיין נעאָ־מאַרקסיסטישן געזינדל.
דיסקאָנטירן אַ פאָלקס־קאַטאַקליזם איז — סוחריש — אַן איינפאַל;
נאַציאָנאַל־מענטשלעך איז דאָס לעגאַלער שאַנטאַזש, שווינדל.

אויף אַ בעל גאווה

גאָלד אין די טיפן זינקט,
אויף דער אויבערפלאַך שווימט מיסט,
אָבער דאָס דראַפּן־זיך איז אומזיסט,
ווייל מען באַנעמט ערשט: ס'שטינקט.

סנאָבן

זיי שטאָלצירן מיט דעם, וואָס זיי האָבן,
ווייל מיט דעם, וואָס זיי זענען — איז אוממעגלעך;
זיי מוזן זיך אין עפּעס קלאַמערן, די סנאָבן:
ליידיקייט פילט זיך מיט זיך — אומדערטרעגלעך.

גישט־פאַרגינערס

זייער וועלטל איז אַזוי קליינלעך,
אַז זיי זעען אַן אַרויסשטויסער אין יעדער דערשיינונג;
אָבער די געלע קנאה, ווי געוויינטלעך,
פאַרהילט זיך מיט אַ גרין־אָביעקטיווער מיינונג.

אויף אַ ליטוואַק

נאָר מען וואַרפֿט אים פֿאָר אַ פּגם:
— ער טראָגט אַ צלם אויפֿן האַרץ, און דאָס גלייכן;
אָבער דאָס איז אַ בלבול, גלאַט אַזוי, סתּם:
— אַ ליטוואַק האָט אַ האַרץ? — אַ ליגן מיט אַ וואָר־צייכן!

אויף אַ בלאָפֿער

קוקסטו אויף דעם שוויצער, אויף זיינע קונצן וויסטע,
אויף זיין דראַפּן זיך, זיין גאַנג, —
זעסטו: פֿאַלש איז דאַרווינ׳ס לערע, זיינע באַווייזן — אומזיסטע:
— דער מענטש איז אַליין אַן אָראַנג־אוטאַנג.

אויף אַ קמצן

ער לעבט כסדר אין גראַשנדיקער שרעק:
ס׳חיות זאָל אים נישט פון טאַש אויסגיין;
ער פאַרגינט זיך נישט — עסט ער ממש ד...,
ער עסט און גריזשעט זיך אַליין.

אויף אַ טוריסט

וואו אַ מדינה — מיט זיינע טשעק־פליגל אויסגעפלויגן,
וואו אַ לאַנדשאַפט — זיך קעגנזייטיק פאַרלאַנגווייליקט:
אַלץ־איינס, אויב אַלהאַמבראַ, סאַן־מאַרקאָ אָדער ווייטשעפּל;
דאָס שענסטע נאַטור־קולטור־ווערק — מאַט אין טריבע אויגן —
די גרעסטע וואונדער — קליינלעך אין אַ פּוסט קעפּל.

. . . איסטן

גאַנץ פּיין צו האָבן אַ ריכטונג, אַ ציל,
צו געהערן צו דעם אָדער יענעם „איזם“;
מען מוז אָבער האָבן אייגענעם געדאַנק, געפיל —
אַן דעם איז אַלץ ווי אַן אַן א י ז ם .

מאַראַליסטן

זיי טוען אַלע „טו גוטס“ פריידיקן,
— „דו זאָלסט נישט!“ — דרשנט יעדער אין זיין טעמפּל.
די ווערטער פאַרשטומען אין חלל ליידיקן —
דער לערער מוז געבן זיך אַליין — אַן עקזעמפּל.

אַפּראָפּאָ ״גאַנדי״

ער טרינקט שבחים־קרעם במקום ציגן־מילך, —
דער געביפּטער אַמעריקאַנער „גאַנדי״;
ער פּרעדיקט, אַנשטאַט מאַהאַטמאַ׳ס פּאַסיוון ווידערשטאַנד,
אַקטיוון אָפּאָרטוניזם — ס׳זאָל אים נישט זיין צו קיין שאַנד!
גייט ער צו געדאַנקען־נקיות — מוזן געבן אַ הילך
די שקר׳אָפּאַנען פון אַלע מ׳ט שערי פּראָפּאַגאַנדע.

אויף אַ לייט־אַרטיקלער

אַ וועטער־„נביא" פון דער עפנטלעכער מיינונג —
דער „נביא" אַליין מיינט גאָרנישט — אַ שאינו יודיע לשאול;
פאַרשידענע שטעלונגען צו איין־און־דערזעלבער דערשיינונג:
לויט די אומשטענדן — דרייט ער אוים דעם „דישל".

אַ קאַלומניסט?

ער זוכט כסדר פלעקן ביי יענעם,
דער קלעקס־פינצטערער „קאַלומניסט";
באַווייזט ער זיך — דער „מעסענדזשער־באָי" פון גהנום —
פאַרקלאַפּט מען טירן: „אַהאַ, דער ק אַ ל אָ מ נ י ס ט!"

צו אַ דאַמע

די נאַטור האָט אייער מעטריקע אייך אויפן פּנים איינגעקריצט ;
אירע שטריכן־ציפערן פילן אייך אָן מיט שרעקן ;
איר פעלשט, אָבער אייער גאַנצע ראַדירונגס־קונסט וואָס ניצט ?
איר קענט זי בלויז איינקלעקסן, אָבער נישט אויסמעקן.

אויף אַ זינדערין

זי ריכט אָפּ איר קולט אין טעמפּל פון זינד,
אַליין — די פּריסטערין, דער מזבח, קרבן :
אַ נאַכט־פייגעלע, וואָס פליט פּאַטאַל, בלינד
אין פייער פון שענדונג און פאַרדאַרבן.

אויף אַ דיאַלעקטיקער

יעדן דריטן אבסורד רופט ער: „סינטעטיש",
צוויי לינקע שיך זענען ביי אים אַ פּאָר;
ער האָט בקבלה פון זיין דיאַלעקטישן פּעטיש:
מ'איז מזווג צוויי שקרים — קומט אַרויס וואָר.

אויף אַ ״פּילזייטיקן מענטש״

ער דרייט זיך אויף אַלע זייטן, עקלעקטיש,
עפּעס צו־ביסלעך כאַפּן פון יעדן עק־טיש.
דעפּרוּוידירט „קאַפּיטאַל", פּסיכאַנאַליע, „תניא";
סיי בעת זיין פּלאַפּל־און־פּלפּולאַמאַניע,
סיי ווען ער מיס־בודד'ט אין אונטער־אוניווערז —
ר'איז דער זעלבער: גייסט־ריח'יק, פּערווערז.

רעזיגנירטע פריידענקער

זיי דערשלעפּן זיך — חרוב'ע שיפן מיט צעבראָכענע מאַסטן,
צום האַפן פון „צעריסענע נשמות" — און זעגלען:
זיי קענען מער נישט רייזן, טראָגן לאַסטן,
זיי — שמעלץ פאַר רעליגיעס טיגלען.

אטעאיסטן

נישט: זיי גלייבן נישט אין גאָט,
נאָר זיי גלייבן, אַז ס'איז קיין גאָט נישט פאַראַן;
ווער צווייפל אין זייער גלויבן האָט,
איז ביי די נ י ש ט־ג ל י י ב ע ר ס — א פּראָפאַן.

אויף אַ ״כּלל־טוער״

ער האָט אַ כּלל: „טוערײַ“ איז אַ גאָלדן פאַך:
מ׳לייגט אַרײַן גאָרנישט — מ׳נעמט אַרויס אַסאַך.
ער איז אַ מתפּלל בעד חברו — דער פּועל־בטל; דלפון —
ער רעדט וועגן יענעם און ווערט אַליין געהאָלפן.

אָפּאָרטוניסטן

זיי זענען אומעטום פאַראַן, די בריה׳ס,
וואָס פּאַראַזיטירן, פאַרפּוילן אַלע מאַטעריעס.
— ס׳וועלן שימלען ווי קעז די דערהויבנסטע צילן,
ווי לאַנג ס׳וועלן נישט פאַרשווינדן אָט די באַצילן.

אויף אַ געלערנטן

ער האָט אַ דיפּלאָם אויף לאָגיק,
אָבער נישט קיין דיפּלאָם אויף שכל;
ר'האָט אויף אַלץ אַ מעטאָדיק,
אָבער נישט — צו באַרייכערן זיין מח'ל.

אויף אַ ''גרויסן מענטש''

ער באַזיצט אין אַ גרויסער מאָס — דורכשניטלעכקייט,
אונטער זעראָ איז ער נאָר אין זיטלעכקייט.
פּאַרויס אים קלינגט מיט זיין גרויס-קייט אַ שייקע —
אין וואָס זי באַשטייט, בלייבט אָן אייביקע „תיקו“.

אויף אַ יידישן קאַסמאָפּאָליט

יאָ, ער האָט דערלעבט אָן אינטערנאַציאָנאַל—שוין איינמאָל אַ פּיינעם:
די חלומות פון אַלע פעלקער — אין אַ מאַסן-גרוב אינאיינעם.
אוממעגלעך — סיי יאָ, סיי נישט-זיין קאָסמאָפּאָליט,
פאַר אים — דעם אייביקן קאָסמאָ - פּ ל י ט .

אויף אַ דעמאַגאָג

אַ כשוף־סמיטשיק — זיין אויסגעשטרעקטע האַנט, דעמאַגאָגישע,
וואָס שפּילט אויף די סטרונעס פון מאַסן־אינסטינקט.
ווי יענע „ספּיריטיסטן“, וואָס אינטערוויואירנדיק גייסטער,
רייניקן זיי דערווייל ביים קליענט דעם טייסטער —
מאַכט ער אַלערליי שכל־קאָזשעלקעס, טריקן;
כדי קיינער זאָל נישט קענען דערבליקן
זיינע „אמתע“ צילן, די זאָג־ל אַ ג י ש ע ,
דערזען זיין מויל: אַ שקר־קאַנאַל, וואָס סאַמט, שטינקט.

אויף אַ באַנקעטירטן

די רעדנערס וואַסערן אים ריין פון יעדן פעלער,
בלאַנקען אים מיט אַ ווייס־קראַכמאַלנעם פּאַטאָס;
אָ, ווי טיף מוז זיין אין אים דער שפלות־קעלער,
ווען ר׳מוז אים פאַרשטופן מיט אַזוי פיל כבוד־סמאַטעס?
ער ווערט גרעסער און גרעסער, ער פליט העט,
ווי אַ באַלאָן אָנגעבלאָזן דורך די אימפּרעזע־פּאַיאַצן;
זאָל ער זיך דערהייבן, דער צוויי־שעה־קעניג פון באַנקעט:
אָט־אָט, וועט ער דעם אָטעם אויסהויכן, פּלאַצן.

שרייבער - פּראָפילן

ש. ביגער

ער קנעלט מיט התמדה דעם ליטעראַטור־שיעור;
און ווייל ר׳איז נישט אין „נסתר“ קיין גרויסער גביר,
טייטשט און טייטלט ער בדיוק אָן אָרנטלעכן „פּירוש רש׳ן“
סאָלידז טאַקע, נאָר די טרוקעניש, וואָס נעמט ביי אַלץ אַוועק וואָג!
וגם: צו זיין זאָג וועגן יענעמס מיין, איז דער מיין פון יענעמס זאָג—
זעט איר, דאָס איז שוין אַ „תוספות־קשיא“.

דר. א. מוקדוני

צעריסן זיין סטיל אויף שטיקער,
פון זיין טעמפעראַמענט — דינאַמיטיש.
זיין מאמר — אַ קופּע שפּליטער־זאַצן;
אין קאַמף־היץ פאַרגעסט ער אין עיקר:
מען קען נישט רעזאָנירן קריטיש —
מיט פייל־און־בויגן, פויקן־טאַצן.
וואָס וויל ער, נעבעך, דער מאַקעדאָניער קריגער,
מיט זיין פּ אָ ז י צ י ע־קריג קען „כוש״ — דעם ניגער?
כ׳לעבן, זיין געפיל און זיין שונא׳ם שכל — אינאיינעם —
און מיר וואָלטן געהאַט א י י ן קריטיקער — אַ פיינעם.

ה. לייוויק

ווי לאַנג נאָך וועט ער־זאָל־לעבן, דער איהומענער,
די גאולה־ק אָ מ ע ד י ע אונז אויפשפּילן ?
דאָס זעלבע פידעלע, די זעלבע טענער —
איבערחזרנדיק־מאָנאָטאָן, ווי ניגון פון גרילן.
עפּעס ווי איינגעהילט איז אין אַ טומאָן ער
אין דער אבסטראקטער ליבע, איהומאָנער :
משמעות, פון גרוים מאַנגל אין פּראָבלעמען,
גייט ער נישט אַרויס פון משיח־גולם־סכעמע.
— מיר אַלע האָבן אים צו זעלבסט־פּלאגיאַט דערפירט :
מיר האָבן אים אַלס ק ד ו ש ת ל י י ו ו י ק פּראָקלאַמירט.

י. באַשעוויס — דער עסייאיסט

עֶר קען מטמא זיין אַ טוּיב מיט ק"ן טעמים — ר' באַשעווים,
מיט זיינע פילאָ־ס אָ פ י ז מ ע ן קען ער אי יאָ, אי ניין באַווייזן;
ער להכעיסט מיט גמרא־קעפּלדיקער קאָנטער־מליצה, ווי זיין טבע איז:
אים גייט נישט אין אַ פּראָבלעם לייזן, נאָר אים א ו י פ צ ו ל י י ז ן.

ר' בנימין

ער איז אַ יושר־ריטער אין וואָרט־געפעכט,
נישט וויכטיק, וואָס ער קען אַמאָל זיין אומגערעכט:
אַ טעות מאַכן — די רעכט, אויך פון גערעכטן;
דער עיקר: צילן צום שיינעם, אמת'ן, עכטן.

י. אַפּאַטאָשו — דער עסייאיסט

וואָס איז „דערמער" מיטן עסייאיסט אַפּאַטאָשו?
דעם איבערחזרער פון דער היינו־הך־דרשה?
וואָס פּאַקט ער אוים, מיט פּאָמפּע ריזיקער,
אָבער און ווידער זיין פומבדיתא'קע
טעמע, זיין „זונטיק־בולבעס"־פּזמון:
זייו הוסט־תורה־זאַפּישן „בבל"?
„מאַעסטראָ" — אויסרופן מוז מען,
„דערלייז אונז פון „גלות"־באָוול!"

ז. שניאור

ס׳הערט זיך מיט איבערדרייפקייט פון דעם „גריך״,
דעם פיל-עס-זויף פון פולקע און דיך:
ער מאכט פערוועדזע שיכורים, נואפות —
אפילו פון די צניעותדיקסטע דאמעס — עופות;
ער — א קינסטלער פון וולגארער עסטעטיק:
ווי מ׳קושט זיך (מיט וואריאציעס) און מ׳איז עס-טעטיק.

''דער לעבעדיקער''

איבער אַלע נודאַמאַנען — אַ סווישטשענדיקע רוט,
ער רייסט באַרימט־קייטן מיט כח און מוט;
אָבער נודע איז קלעפּיק, איז מזכּה מיט אַ חלק:
איז ער, טאַקע, אַפּט היפּש לאַנגווייליק.

משה נאַדיר

געווען אַ וואָרט־גביר, אַן אדיר,
דער שפּראַך־מאַגנאַט — משה נאַדיר;
ווען ער וואָלט נישט געווען אַזאַ גייציקער „גאָלד"־היטער —
וויפל מער וואָלט ער איינגעהאַנדלט „אומבאַוועגלעכע גיטער".

זיגמונט פרויד

אַ שאַרף-אויגיקער מרגל אויפֿן אוקיונס פֿון אומבאַקאַנטן,
די שפּרונגען פֿון עראָטישן קאָמפּאַס — זיין לייכטנדיקער פֿאַקל:
געזאָלט אַנטדעקן אַ נשמה - טעריטאָריע,
דערווייל — בלויז דער קאָלומבוס פֿון אַ טעאָריע.
(עדיפּ — אַ מאָנסטער פֿון מיטישן זומפּ
רופֿט פֿון אונזער בלוט, רוי און דומפּ.)
זייט-מוחל, ליבע פֿריינט ס ע ק ס ט אַ נ ט ן
פֿון סתירהדיקן א ו נ ט ע ר - באַוווסטזיין —אייער אָראַקל.

דר. מאַקס נאָרדוי

ער האָט כסדר געטאַפּט דעם גייסט'ס פּולס,
געבדקנט מיטן טרייבל טריבן, די מיסטעריע,
געזען אַ רעדן פֿון היץ אין יעדן אימפּולס,
אין עקסטאַז, אימאַזש — אַ קרענקלעכע היסטעריע,
אין טאַלאַנט'ס פּלאָרע — דעגענעראַציע,
פֿוילעניש אין זיינע עקזאָטישע אָרכידייען.
— איז נישט אין וויאַנען — זוימען פֿון קרעאַציע,
אין פֿערמענט — עמבריאָ פֿון אָרך - אידייען?
אָבער דער דאָקטאָר האָט דעם חולה באַדויערט, מבֿיניש:
ווי דען אַנדערש, אַז מען קוקט אויף קונסט מ ע ד י - צ י נ י ש?

פרידריך ניטשע

אַ טראַגישע סתירה-געשטאַלט: ניטשע,
אַ דיכטער — פאַרשעריש, אַ פילאָזאָף — ליריש,
אין יעדן גייסט-קעמערל אַנאַליטיש, דעליריש,
זאַראַטוסטרא - מבשר מיטן איבערמענטשלעכן קווימשען.
ווען אונטערמענטשן האָבן אים
איבערגעניטשעוועט
אויף דער ווערטלעכער זייט,
איז קלאָר געוואָרן, אַז אפילו צום בלויזן מענטש האַלט נאָך ווייט.

קאַרל מאַרקס

אין אופן פון טעכנישער פּראָדוקציע,
וואָס שאַפט די סאָציאַלע צושטאַנדן, —
געזען האָט ער דעם מקור פון מענטשן-בייז,
די היסטערישע היסטאָריע פון מיזאַנטראָפּיע.
האָט פאַרזען, נעבעך, די רעדוקציע:
דער דזשונגל פון שאַנד-צושטאַנדן
שטאַמט פון מענטשן-רשעות — אַ כשוף קרייז,
— אַ, פאַטער פון וויסנשאַפטלעכער אוטאָפּיע!

היינריך היינע

זיין גייסט האָט געקראָגן שפּאַנונג גוואַלדיקע
אין באַוועגונג צווישן די מאַגנעט-פּאָלן: געפיל — שכל,
האָט סתירות שטראָם, דער מיליאָן וואָלטיקער,
זיך אויסגעלאָדן אין אַ בליץ — דעם גראַציעזסטן שמייכל.
ווי טויזנט קינדישע חנ׳ען —
צויבערקלאַנג: היינריך היינע.

קנוט האַמסון

ס׳דאַרף נאָך אָנגעשריבן ווערן די מיסטעריע פון האַמסון,
די פאַרוואַנדלונג פון דינסטן זינגער אין אַ כאַם-זון,
דער שפּרונג פון קונסטגאָט פון אָלימפּ פּיאָרדישן
אין מיטן-זומפּ, האָרדיש-מאָרדיש-נאָרדישן.

ליטעראַ־טור און קול־טור

גראַפאָמאַניע ?

ווען אַן אומטעכטיקע פּעדער פאַרשוואַכט ווייסע פּאַפּיר - בתולות
און פאַרדינט קריטיק־כרת פאַר מוציא־זיין טינט לבטלות, —
רופט מען דאָס, איידל פאַרנעפּלט: גראַפאָמאַניע ;
איז נישט ריכטיקער, פּרעציזער — ג ר אַ פ אָ נ א נ י ע ?

ליטעראַטור־דאַקטוירים

וויפל ס'זאָל אַ סרים ביאָהלאָגיע נישט שטודירן,
וועט ער אַלץ נישט זיין קיין „געענדיקטער" —
וויפל ס'זאָל נישט קינסטלערן דער מאַן מיטן קאַלטן געהירן, —
ער קען אין קונסט נישט זיין קיין „זאַך־פאַרשטענדיקטער".

רעאַליזם

יעדער רעאַליזם איז מיסטיק, באַנאַל,
ווען ר׳ווערט נישט דורכן קינסטלער דעסטילירט.
ער, דער קינסטלער איז דער קאַנאַל,
וואָס פון רעאַל־אַזיערע צום אַל־אָקעאַן פירט.

סטיל־געפּאַרן

—סטיל־ווינקער, ודי־למבין׳ניק, איר זענט געפּערלעך:
איר קענט אַריינרוקן אַלטע קאַפּעקעס במקום רענדלעך.
—נישט בעסער, איר, „פּשט׳לער״, וואָס שרייבט „וואָר, ערלעך״:
מיין האַר, איר ריזיקירט צו ווערן פאַרשטענדלעך.

יידיש אין ישראל

וויִ האַלט מיט יידיש אין ישראל — אין סאַכאַקל ?
אין פלוג נישטקשה, אין תוך — ביטער, איר פאַרשטייט ?
זשורנאַל אַהין, בלעטל אַהער — ס׳איז אַ ספעקטאַקל :
יידיש אין ישראל ווערט געהאַלטן אויף אַ ג אָ ל ד ע נ ע ק י י ט .

יידיש־מזל

ווי אַ ליכטל, וואָס ווערט אָט־אָט פאַרלאָשן,
אַזוי צאַנקט דאָס מזל פון יידיש־לשון :
דאָרט וואו מען אַנערקענט אים, וויל מען אים נישט קענען.
וואו מען קען אים, וויל מען אים נישט אַנערקענען.

ליטעראַטור־חורבן

די מחברים פון דער חורבן-ליטעראַטור, אומקום-אנאַלן,
האָבן געשטעלט אַן אייביקן דענקמאָל אונזער
א ו מ צ י י ל י ק ן ק ר ב ן:
פּרוּאוון זיי אָבער ווייטער שרייבן, ווי פּראָפעסיאָנאַלן,
באַקומט זיך פּשוט אַ ל י ט ע ר אַ ט ו ר - חורבן.

מעז יצא מתוק

„שיינע ווערק פון מיאוסע שעפערם — אַ זאַך אוממעגלעכע,
פון דערהויבנקייט, געמיינקייט — אַ מוטער, לייבלעכע?"
— חידוש'ערם פאַרגאַפטע, קוקט אומיסטן:
שפּראָצן נישט בלומען פון מיסטן?

אויף אַ ביכער־אויסשטעלונג
אין ״חודש פון יידישן בוך״

אייגנטלעך וואָלט מען זי באַדאַרפן איינאָרדענען אין די חנוכה־טעג,
ווייל, ווי אויף די ליכטלעך, „בלויז קוקן אויף זיי מען מעג״,
הגם אַן אונטערשיד איז דאָך פאַראַן, נישט וואָר?
— די ליכטלעך קויפט מען כאָטש אַ מ אָ ל אין אַ יאָר.

עפּידעמיע

פאַראַן נישט בלויז פיזישע — אויך גייסטיקע עפּידעמיעס,
באַווייז: די לעצטע כוואַליע פון יידיש־ליטעראַטור־פּרעמיעס.
סיבה: דעם קראַנקן יידיש, קולטור־רופאים צו הילף איילן.
שאלה: צי קען מען די מחלה מיט אַ צווייטער היילן?

וועגן פלאגיאט

עולם שרייט: „קאַראַאול, פּלאַגיאַט!"
ווען מען כאַפּט „אויף דער הייסער טאַט"
ענלעכע געדאַנקען, בילדער: געגנבעט זיכער
האָט דער געדאַנקען מארעוויכער;
און ס'פעלט נישט איין קיין סאַך,
אַז ס'קען עטלעכע איינפאַלן די זעלבע זאַך.
נישט פאַראַן קיין פּאַטענט-אַמט פאַר גייסט-דערפינדונגען
די עקאָנאָמע נאַטור שיקט אין עקזעמפּלאַרן — עמפּינדונגען.

* * *

וואָס וויל ער, דער קולטורעוואַטע ייד
אויפן ליטעראַרישן באַזאַר, קונסט־יאַריד?
וואָס טאַפּט, נישטערט ער, נעמט פּראָבעס אַ חויפן,
אַז קויפן קויפט ער נישט, און האָט אויך גאָרנישט צו פאַרקויפן?

* * *

ער קען זיך נישט אויף רויכוואַרג אָדער דיאַמאַנטן,
טוט ער פאַרנאַסעווען אַרום פרעמדע טאַלאַנטן;
זאָלן יאָלדן באַזינגען אָדער באַוויינען די נאַטור —
ער מאַכט אַ לעבן פון דער קולטהור.

אויף אַ קינסטלער

ער גיט דער קרעאַציע זיין עיקר עסענץ,
אַלע זאַפטן פון כאַראַקטער, אינטעליגענץ:
אַ פאַלשער אַדרעס — אים — ביי אים פערזענלעך געזוכט;
זיין תמצית אין ווערק, ער — אַן אויסגעקוועטשטע פרוכט.

אויף אַן ״איש הרוח״

מאַנכע האַלטן אים פאַר אַ באַלאַן מיט הוילע לויטערקייט,
פאַראַן אויך אַ יש אומרים, אַז ר׳איז לויטער הוילקייט,
דער אמת: ר׳איז נישט לויטער, נישט הויל, די בריה —
גיסט אים דעם מינדסטן קראַץ, פילסטו גלייך: מ אַ ט ע ר י ע.

ליטעראַרישע איבערפּראָדוקציע

קינסטלעכער שאַפונגס־שטורעם געבערט אַ געניץ,
די געשטאַלטן, בילדער — אַ כאַאָס, אַנעמיש בלאַסער.
אפּנים, גייסט־מינעראַלן, ווי גרובן־שיכטן, האָבן אַ גרעניץ:
מען גראָבט אַזוי „טיף", ביז מען קומט צו — וואַסער.

לידער־רוטין

דער „מוז", נישט די מוזע איז אויף אים שורה,
ווען ער טובלט זיך טעגלעך אין זיין לידער־מקוה:
ער מוז כסדר ליפערן פרישע סחורה —
זאָגט, איז נאָך פאַראַן צו אים אַ תקוה?

ליטעראַטור־יאַריד

ער קומט צופֿאָרן ברעש אויפֿן ליטעראַטור־יאַריד,
איינגעהילט אין עמודים רעקלאַמע־שטויב;
ווילסטו צוגיין אַ טאָפּ טון: ר׳האָט עפּעס, ר׳ייד? —
ערשט — ער פֿאַרשווינדט דיר הינטער אַ וואָלקן לויב.

די רום־זון

ווי שרעקלעך — אונטער דער רום־זון כסדר זיך בראָטן,
אין רענאָמע־סאַהאַרע, וואָס איז מיט כבוד־בראַנדן מבוזה!
ווילסטו זיד ראַטעווען — פֿאַרקלייב זיך אין אייגענעם שאָטן,
אין דיינע דלד אמות — דער בליענדיקער קוואַל־אַאזע.

צייט־באַרימטקייטן

זייערע רום־טורעמס רייסן זיך צו די הימלען,
אָבער מיט וויפל שוויים — זייערע ציגל געקנעטן?
אַ יאָרצענטליק — צוויי, און אויף די רואינען, שימלען,
וועלן בלויז פּאַרשערס אָדער ציגן טרעטן.

"נישט־דערזאָגערס"

„ער דערזאָגט נישט אַלץ — איז דאָס נישט קיין סימן פון טאַלאַנט?"—
האָט אָפּגעפּסקנט איינער, אַ דיפּלאָמירטער קריטיקאַנט.
טאָקע: איז נישט קיין אָראַטאָר — איינער, וואָס שטאַמלט שווער,
און טויבלעכקייט — קיין סימן פון פיינערן געהער?

״באַפליגלטע״ קינסטלער

בריען זיי זיך אוים קינסטלעך תחת כנפי ה׳דאָקטרינע,
פון א „פליגל״ אָננעמענדיק באַשטעלונג-דיקטאַטן,
פאַרלירן זיי באַלד די פליגל פון דער קונסט־שכינה:
קיין אָדלער האָט נישט קיין צוויי פאָר פלי־אַפּאַראַטן.

ליטעראַטוראַמעטריע

אפילו די קלעטערערס, פּאַרשערס פון קונסט־עווערעסט
חזרן איבער דעם שול־שאַבלאָן: „דער גרעסטער".
— באַשטימען אַ העכסטפּונקט — אַ צווייפלהאַפטער פּאַרמעסט:
איז פאַראַן אַ פּסיכאָ־צענטימעטער, זשעני־מילימעסטער?
ווי ביי ווייטסטע שטערן־קאָנסטעלאַציעס אין אין־סוף,
איבער דימענסיאָנעל
קונסט־פּאַראַלעלן — היפּאָטעטיש, דאָס פּרעציזע — פּרעטענסיאָנעל.

ער באַניצט זיך מיטן פּסיידאָנים,
ווי אַן אַקטיאָר מיט מאַסקע, גרים:
מיט איינעם טרעט ער אויף אין דער ראָל פון „כופר" —
מיטן צווייטן — אַלס „יוחנן דער טויפער";
דאָ שפּילט ער „האַמלעט, דאָרט — „דאָן קיכאָט":
זיין אמתדיק פּנים ווייס נאָר איין גאָט.

אויף אַ ״פּרוכטבאַרן״ טאַלאַנט

מבינים באַוווּנדערן די רייפע פרוכט פון זיין פעלד,
זיינע בייטן־שורות זענען סימעטריש, פאַרביק און אמת:
גיכער מיטן שפּאַדל, ווי מיט דער פען, אַ העלד.
אפשר איז ער דער גרעסטער פּויער צווישן פען־פּראָלעטאַריער,
אָבער ווייט נישט — דער גרעסטער דיכטער צווישן אַגראַריער.

מאַקסימעם פון סאָציאַל־פּאָליטישן מיני־מום

פאליטיק און פאליטיקער

דאכט זיך: זיי האלטן דער געשיכטעס לייצעס,
אבער זיי אליין ווערן געצויגן אויף שטדיקלעך;
א דעמאן האנדלט הינטער זייערע פלייצעס:
זייערע „וועלט־געשעענישן‟ — זיינע „שטיקלעך‟.

* * *

זייער אוממאכט, נאך מיט טויזנטער יאר צוריק,
געזען האט א מאן מיט א קלארן קאפ.
וואס מיר זעען איצט, האט דאן געכאפט זיין בליק:
זיי פירן טאקע די וועלט — מיט דער פוטער אראפ.

* * *

די וועלט, די פעלקער זענען איין ארגאניזם,
ווערען ס׳פייניקט אויפן מינדסטן פינגער א בלאטער:
דער פעלקער־צבור, וויי־און־ווינד איז אים,
ווען ס׳געשווילט דער מינדסטער נעגער אדער טאטער.

מלחמה און שלום

קליינע מלחמה-זאַפּאַס-קיינעצלעך ווערן נישט פאַרלאָשן,
כדי צו קענען אָנצינדן די גרויסע גלאָב-שייטערס:
אַלע שלום-זריע-קערנער — אויסגעדראָשן,
אין די הענט פון די מלחמה לשם שלום-גרייטערס.

* * *

— דענקמעלער? — אָבער נישט פאַר מלחמה זיגערס,
נאָר פאַר די גרויסע געווינערס פון שלום:
זיי, די וועלט-פייערלעשערס, אַנטי-קריגערס,
זענען וואר־בריקן צום ישעיה-חלום.

* * *

„ווילסטו שלום — זיי צו מלחמה אַ גרייטער" —
קינד און־קייט חזרט די חכמה פון די לאַטיינער;
אַז אין איין מלחמה ליגן די זוימען פון אַ צווייטער —
וועגן דעם,נעבעך, טראַכט נישט קיינער.

אויף די ״יונייטעד ניישנס״

ווי קאַניאַרעס אויף אַ יאַרמאַרק, מיסטיק צעיווירן,
וואָס דינגען זיך און קלאַפּן זיך אין דלאָניע,
איינער אויפן צווייטן אָנגעשפּיצט און לויערן,
מיט קאָנטער־גנבה־בליקן און איראָניע —
אַזוי פאַרשאַכערן די וועלט — די הענדלערס פון בלאָקן
אויפן פעלקער־יאַריד, הנקראָ „יו־ען״
קוקסטו אויפן ציגיינער־שפּיל, מורמלסטו דערשראָקן:
„וועט נאָך קומען אַ פאַראייניקונג ווען?״

וועלט־געשיכטע

א קרימינאַל־ראָמאַן, געשריבן אין המשכים־דורות,
וואו מענטשן־סטאַדעס זענען זיך עוקר ודורס;
ס׳בייטן זיך קאַפּיטלען: קולטורן, פּאַטערלענדער,
אומפאַרענדערלעך די „העלדן" — די פאַרלענדער.

דיקטאַטאָרן

אויף די אָרעמס פון שיכור צעוויגטע מענטשן־כוואַליעס,
ווערן זיי געשליידערט אויפן העכסטן מאַכט־שפּיץ, שיפן:
זיי קענען שוין נישט אַראָפּ צוריק, די קאַנאַליעס,
ביז אַ נייע כוואַליע פאַרשווענקט זיי אין די טיפן.

משיח־אימפרעסאַריאָס

בײַ דעם מענטשן־מין — דער יולדת אין הינערפּלעט,
שטייען די פּאַרטיי־זנאָכערס צוקאָפּנס:
יעדער איינער פון זיי גייט אין געוועט,
אַז ס'וועלן העלפן זיינע טעאָרעטישע טראָפּנס,
און אַז בקרוב, טאָקע גאָר אינגיכן
וועט ער, נאָר ער ברענגען משיח'ן.
— אפשר יאָ? — אָבער נישט מיט מאַנאָפּאָל־קלייזל,
און נישט מיט קיין לוחות ה'דאָקטרין;
יאָ, ער וועט באַדיי קומען אויף אַן אייזל,
אבי נישט אויף אַ פּאַרטייאישער „מאַשין".

דער תמצית פון אים איז דערהויבן, פּרעכטיק,
פאַרגעטלעכטע וועלט, פאַרוועלטלעכטער גאָט;
אָבער דאָגמע, ווי תמיד, מאַכט אים אוממעכטיק —
צום ענדציל נישט דערנענטערט אויף קיין טראָט.

* * *

ער וויל, אָבער קען נישט דערלייזן — מצב טראַגישער;
גאולה — אַלגעמיין; אַלע טריפה — פּאַראַדאָקסאַל.
אַלץ פאַרצוימט אַ כישוף-קרייז, מאַגישער:
אחרית-הימים-נבואה, און ראַסע — אָרטאָדאָקסאַל.

קרבן־קאָמפּלעקסן

ד ע ר מ ע נ ט ש האָט געטער געשאַפֿן אין זיין געשטאַלט:
קאָסמישע סאַטראַפּן, ברוטאַל, פֿאַרדאַרבן;
דער זיכערסטער בליץ־אַפּלייטער פֿון זייער גוואַלט
איז דאָס בלוט־באַקשישל: דער קרבן.

פּאַליטעאיזם

ביי אַ טייל — אין דער הימל אימפּעריע אַ מלחמה, אומאויפהערלעכע,
ביי אַנדערע — קליינע געטערטומער, אויטאָנאָמע:
זיי קענען נישט באַגרייפן, די נאַאיווע שכלדיקע, קינדיש ערלעכע,
אַז פֿון איין קוואַל פֿליסט סיי טהור, סיי טמא.

אויף קריסטנטום

ער גיט אַרויס זינד־פּאַטענטן, מחילה־ליצענצן
אויף באַליביקע פאַרברעכנס, מיט וועלכע איינער שטרויכלט:
אַ ווידוי ביים עבירה־רעגיסטראַטאָר — אַלע קאָנסעקווענצן!
כ׳לעבן, אַזאַ, במחילה, רעליגיע — בין א י ך א י ם מוחל.

אונטערשטעלן די צווייטע באַק, ווען מען גיט אין איינע אַ פּאַטש—
דאָס געבאָט איז פון קריסטן אַממערסטן אָפּגעהיטן, כ׳לעבן;
נישט אַז זיי בעטלען פשוט פעטש — אַזאַ קוואַטש! —
נאָר: כדי צו קענען קריגן פעטש — מוז דאָך זיין ווער ס׳זאָל געבן.

אני מאמין

אני מאמין בביאת ה׳סאָציאַליזם —
דער בלוט־און געוואַלטלאָזער, דער גערעכטער.
ער וואַרט ביי די טויערן פון נאַציאָנאַליזם —
דער וועלט־דערלייזער, דער עכטער.

טעמפּעראַטור פון אות־דרוק

* * *

ס׳קען קיין פעלד נישט פארזייט ווערן, גערייען,
ביז ס׳ווערט נישט פריער טיף דורכגעאקערט;
ס׳קען קיין מענטש נית קיין גאנצקייט דערגרייכן,
ביז ר׳האט נישט זיין הארץ אין הכנעה צעבראכן.

* * *

אנצינדן מיט א פייער אנדערע: „אין גאט גלייב“,
מיט א ווארט וואס איז אויסגעטרוקנט, קאלט —
ווי ס׳וואלט געפריידיקט קערפער־ליבע, קולט פון לייב —
א פרוי, אליין מיאוס, געראונצלט און אלט.

אויף ל״ו צדיקים

א טיפּער זין, אַ מיין אַ פיינער
אין לעגענדע פון ל״ו הייליקע געשטאַלטן:
ווען באַוואוסט, — קיין צדיק קיינער,
די גאַנצע צדקות פון די ל״ו — וואָס זיי זענען באַהאַלטן.

מלחמת דעמאַגאָג

פאַר משיח׳ס טריט, די לעצטע שטער
באַזייטיקן זאָל אַמאָל די מלחמת גוג ומגוג;
נו, וואָס איז מיט דער פרישער באַריער:
דער ביטערער מלחמה מיטן דעמאַגאָג?

אויף אַ ״פּײַפּער״

ער ד ע ר פ י נ צ ט ע ר ט טעגלעך מיט אַ מעניו
פון פרישע אומגליקן:
דעם ט ו י ט הונגעריקן לייענער, מיט „עקסידענטס"
צו דערקוויקן,
זיין ב ר ע נ ע נ ד י ק ן דורשט, מיט וואַסער־פּאָמפּען
צו פאַרפלייצן,
זיין סעקסאַפּאַטיע — מיט קאָלעקטיווע קאָנטראַטאַקעס צו רייצן.

נאַכלויפערס

זיי כאַפּן אידייאישע שיריים פון די טיש פידערס:
ריטואַלן, סימבאָלן, עמבלעמען;
זיי זענען פאַרן גייסט־שטראָם קנאַפּע „דורכפירערס" —
די וואולגאַריזאַטאָרן פון אַלע סיסטעמען.

אויף אַ קיבעצאַרניע

אַ מרחץ, וואו יעדער זעט נאַקעט — דעם צווייטן,
און יעדער וואַשט זיך — אין י ע נע ם ' ס שמוץ;
אויף די היץ־און פאַרע־בענקלעך מוז מען שוין שוויצן
פון די וואָלקנס לשון־הרע, רכילות און פוילע וויצן.

אויף אַ קאַפע

אַ שלאַכטפעלד מיט פיינדלעכע אַרמייען,
טישלעך — פעסטונגען מיט שטעכוואָרט־פאַרצוימונגען,
כיטרע טראַנשייען;
בליקנוואַרפערס, זויערמינעס, וויץ־שראַפּנעלן — דער „שלום עליכם“
אין לצים־מושב; ווילסטו מנוחה — מייד אים, ווייך אים!

השערת הנפש

נשמות — פונקען פון אַ פייער אַ ווייטן,
לייכטן־אויף און פאַרלעשן אין כהרף־עין־צייטן:
ווערן זיי צוריק אויפזיינגען אין אורפייער־קוואַל,
אָדער גאָר דויערן אין איינצל־השארות?
מעגן וואר שיינען די אַלע השערות —
עפּעס טיאָכקעט אין דיר: „חבל, חבל!"

אויף ליבע

אַ מזל האָט דאָס פיינע קאַמער־שפּיל:
ס'פירט עס אויף יעדער אַמאַטאָר מינדסטער,
און לא־די, די רעפּעטיציעס איבערפירן דעם רעזשי־ציל,
ווערט נאָך גאָר ביים שלוסאַקט פינצטער!

אויף אַנקל סעם — דעם מ אַ נ י טעאיסט

דעם נוצרי האָט זיין סענטימענטאַליטעט
געברענגט צו דער „וויא דאָלאָראָזאַ“;
דעם „אַנקל“ — זיין סענט־מוּנטאַליטעט —
צו אַ כראַנישער „דאָלאַראָזע“.

אויף פערדגעיעגן

די פירפיסיקע פערד גאַלאָפּירן, שווּם־שפּריצנדיקע,
די צווייפיסיקע דערמונטערן זיי מיט פייפן, לאַרעמען;
אייגנטלעך זענען די אמתע פערד — די זיצנדיקע —
דער וועלט־דזשאָקיי זאָל זיך אויף זיי דערבאַרעמען.

עפנטלעכע מיינונג

וועו יעדער אינערלעך מיינט גאָרנישט,
ווערט דאָס, צוזאַמען פאַרסאַכקלט,
ווי „עפנטלעכע מיינונג“ באַצייכנט:
אויף דעם ווערטן־וואָגשאָל קיין האָר נישט;
מיינט דער אומזין, דורך איקס מויליקן כפל,
צו שטעלן אויסער ספק זיין קאָמפּעטענץ?
נו, איינס איז טאַקע אויסער יעדן צווייפל:
דאָס איז נאָך אַ סימן פון אורטייל־אימפּאָטענץ.

אויסגעשטיגענע

מיד געוואָרן נאָכלויפן דער פּאַטאַ־ם אָ ר ג ן רעוואָליוציע,
אין אַ מדבר־עטאַפּן־עשאַלאָן ;
האָט אויפגעבליצט אַ סטאַנציע : ע ו ו אַ - לוציע,
איז — אויסגעשטיגן אויפן פּ ע ר אָ ן !

אויף ״פשוט נבלה בשוקא . . .״

אָפּשינדן אַ נבלה אינמיטן גאַס — אַזאַ פּרנסה,
אויב ס׳געפעלט עמעצן, זאָל ער, מילא ;
אָן אַנדער אויסוועג: רייסן פון מ ע נ ט ש ן פּאַסן —
אַבי נישט אָנצוקומען צו קיין נבלה.

אמת ״מארץ תצמח״

אמת: דער אמת ליגט אין דער ערד, טאַקע,
אָבער נישט לאבוד גייט זיין זריעה ;
שקר, דער אויפגעבלאָזענער מוז פּלאַצן ווי אַ מכה —
דער באַגראָבענער אמת — שפּראָצן און בליען.

אויף ״תכלית הידיעה״

פאַר דעם באַגרענעצטן, מיט זיין ליכטלדיקן פאַרשטאַנד,
וואָס באַלייכט זיין קליין קעמערל, — איז אַלץ קלאָר, פאַרשטענדלעך;
ערשט דער זוכנדיקער, ביים ווייטסטן האָריזאָנטן־ראַנד,
דערזעט: די טיפסטע חכמה, דאָס נ י ש ט וויסן איז אומענדלעך.

טאָלעראַנץ

דעם לאַקריץ פון אַל־ליבע טרינקען —אומעגלעך,
האָס — אַ באַרוישנדיקע, אָבער גיפטיקע סובסטאַנץ;
בלויז איינס מאַכט דאָס לעבן דערטרעגלעך:
דער לויטער קוועלנדיקער שטראָם — טאָלעראַנץ.

אינהאַלט:

זייט
טיפּן־אַלבום 5
שרייבער־פּראָפילן 23
ליטעראַ־טהור און קול־טהור 35
מאַקסימעם פון סאָציאַל־פּאָליטישן מיני־מום 53
טעמפּעראַטור פון אות־דרוק 65